

IZAZOVI I NOVE PRAKSE U SUZBIJANJU
NASILJA NAD ŽENAMA

Prof. dr Tamara Marić¹⁴⁸
Ministarstvo pravde Republike Srpske

Apstrakt: U toku poslednje decenije, nasilje u partnerskim odnosima i nasilje nad ženama su aktuelne teme kojima se svakodnevno popunjava medijski prostor i kao takve se, veoma navalentno, nameću kao težak izazov sa kojim se suočava društvo u cjelini. Nasilje u ovom segmentu, sa svim svojim elementima i karakteristikama, pod uticajem različitih egzogenih procesa, predstavlja kršenje temeljnih ljudskih prava na život, sigurnost i dostojanstvo. Upravo zato zaštita fizičkog i psihičkog integriteta žena jeste u fokusu brojnih međunarodnih dokumenata i međunarodnih standarda koji imaju za cilj suzbijanje ovog problema kroz sistemске promjene. Nastojanje da se ukaže na kompleksnost partnerskog nasilja u savremenom društvu veoma je bitno zbog sve veće rasprostranjenosti i novih pojava oblika ove vrste nasilja. Iako su već pokrenute brojne aktivnosti u smislu usvajanja različitih zakonskih i normativnih rješenja, okvirnih strategija i akcionih planova, još uvijek je stanje na terenu veoma alarmantno na način da stvarni problemi sa kojima se suočavaju žene i djevojčice, koje su pretrpjele neki oblik nasilja, još uvijek u značajnom procentu ostaju neriješeni u mnogim značajnim segmentima njihovog života.

Ključne riječi: partnersko nasilje, žene žrtve nasilja, seksualno nasilje, digitalno nasilje, suzbijanje nasilja nad ženama.

Uvod

Evropska konvencija o ljudskim pravima i Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici zakonski obavezuju države da, u skladu sa svojom važećom jurisdikcijom, osiguraju da svi pojedinci, uključujući žene i djevojčice, žive život bez nasilja i da postoje odgovarajući pravni mehanizmi koji će omogućiti žrtvama nasilja da se zaštite i odbrane od počinitelaca nasilja. Nasilje u osnovi uvijek predstavlja odnos u kojem jedna strana upotrebljava neku vrstu sile prema drugoj strani. Postoje različite vrste nasilja od psihičkog, fizičkog, socijalnog, ekonomskog, verbalnog, digitalnog, seksualnog i sl. Nasilje u osnovi predstavlja višeslojan problem koji obuhvata kako pojedinca, tako i društvo u cjelini, koji za posljedicu može da ima različit stepen ugrožavanja zdravlja i života pojedinca i njegove porodice u cjelini. U skladu sa navedenim, nasilno ponašanje svakako predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i kao takvo je kažnjivo u skladu sa različitim zakonskim normama. Poseban fokus u poslednjoj deceniji je na nasilju koje se vrši nad ženama i djevojčicama, dok statistike nemilosrdno pokazuju da su čak u 95% slučajeva nasilja u porodici žene žrtve nasilje. Pod pojmom nasilje nad ženama ne podrazumjeva se samo nasilje koje se desilo u okviru porodice, već i svi drugi oblici nasilja koje žene doživljavaju ili dugoročno trpe. Ova vrsta nasilja je veoma prisutna u svim društvima svijeta, pa čak i u državama koje imaju stabilno političko i društveno uređenje, koje nisu pogođene ratom ili drugim negativnim okolnostima koje izazivaju krizu sistema vrijednosti u državnim sistemima. Nasilje nad ženama je veoma raširen oblik ugrožavanja osnovnih ljudskih prava, u smislu direktnog ugrožavanja prava na život, prava na privatnost i porodični život, pravo na zaštitu dostojanstva, pravo na slobodu izražavanja, pravo na život bez mučenja i i nečovječnog ponašanja i sl. UN u svojim izvještajima navodi da je polovina svih ubijenih žena stradalo od ruke svojih sadašnjih ili bivših partnera. Žene se nerado odlučuju prijaviti nasilnika, najčešće zbog straha od nasilnika i uzrokovanja još težeg nasilja, ekonomske zavisnosti, niskog nivoa samopoštovanja kao i stavova da im se ne može pomoći. Upravo zbog navedenog,

¹⁴⁸ t.maric@mpr.vladars.rs

postoji velika tamna brojka slučajeva nasilja nad ženama¹⁴⁹. Istovremeno, u značajnom broju država je zakonskom regulativom i dobrim kampanjama podrške i ohrabriranja žena, postignut pomak u smislu sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama.

Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, prema istraživanju iz 2018. godine, koje je sprovedla OSCE (Organization for Security and Dco-operation in Europe) evidentirani su poražavajući rezultati: čak 48% žena u BiH iskusilo je neki oblik psihičkog, fizičkog ili seksualnog nasilja (seksualno uznemiravanje uhođenje, nasilje od strane intimnog partnera ili neke druge osobe nakon 15. godine života). Takođe, mnoge žene ne smatraju da su informisane o tome šta treba da urade ukoliko dožive nasilje, pa se 7% žena izjasnilo da su jako dobro informisane, 16% dobro informisane, 33% donekle informisane, 30% ne baš dobro informisane i 13% uopšte ne znaju šta bi uradile. Sa druge strane, kada govorimo o posljedicama najtežih oblika nasilja čak 66% žena je pretrpilo jednu ili više psiholoških posljedica zbog fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera ili druge osobe, 38% od seksualnog uznemiravanja i 48% od uhođenja. Kada govorimo o statistici za žene koje su pretrpile jednu ili više fizičkih posljedica, slične brojke se javljaju i u ovoj sferi: 34% nasilja od sadašnjeg partnera, 69% nasilja od strane bivšeg partera, 29% nasilja od strane drugih osoba i 48% bilo kakvog nasilja nezavisno da li je od strane partnera ili ne. S naglaskom da su uzeti u obzir samo najteži slučajevi koje su ispitanice navele da su doživjele tokom svog odraslog života, riječ je o broju od 76.500 žena, od čega je 2/3 žena je direktno pogođeno sukobom. Ono što je takođe zabrinjavajući podatak je da je stopa prijavljivanja nasilja policiji veoma niska i kreće se između 3% i 20%¹⁵⁰. Nasilje nad ženama i djevojčicama ostaje neprijavljeno zbog nekažnjivosti, straha i stigme kojom je okruženo. Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama obilježava se 25.novembra¹⁵¹ svake godine, kada ujedno i započinje Kampanja pod nazivom „16 dana aktivizma“, a koja se završava 10.decembra koji se obilježava kao Međunarodni dan ljudskih prava.

Međunarodni standardi

Nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici koje je usko povezano, predstavlja jedan od najozbiljnih oblika kršenja ljudskih prava u Evropi. Takođe to je svjetski fenomen i još uvijek je obavijen ćutanjem. Ukupna stopa rasprostranjenosti ovog oblika nasilja u Evropi zvanično nema svoj podatak, ali su mnoge države članice Savjeta Evrope, sprovele ankete i druge mehanizme kako bi zabilježile obim nasilja nad ženama na nacionalnom nivou. Iako su metodologije različite, pregled svih anketa ukazuje na činjenicu da je u različitim zemljama u prosjeku 1/5 svih žena iskusilo fizičko nasilje najmanje jednom prije punoljetstva, a više od 1/10 je iskusilo seksualno nasilje uz uporebu sile.

¹⁴⁹ Navedeno prema: <https://mup.gov.hr/policijske-uprave/medjunarodni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-143039/140456>

¹⁵⁰ OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama u BiH: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2019/11/Istra%C5%BEivanje-o-dobrobiti-i-sigurnosti-%C5%BEena-u-BIH_BOS.pdf

¹⁵¹ 25. novembar je odabran kao Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama u znak sjećanja na sestre Mirabal koje je 1960. godine u Dominikanskoj Republici brutalno dao ubiti diktator Rafael Trujillo. Sestre Patria Mercedes, Maria Argentina Minerva, Antonia Maria Teresa i Belgica Adela „Dede“ rođene su u Dominikanskoj Republici i pod imenom "Las Mariposas" (Leptiri) djelovale su kao političke aktivistkinje i postale vidljivim simbolom otpora diktatorskom režimu Trujilla. Zbog svojih revolucionarnih aktivnosti i borbe za demokraciju i pravdu uhapšene su više puta zajedno sa svojim muževima. Dana 25. studenog, 1960. Minervu, Patriu i Mariu Teresu likvidirala je Trujillova tajna policija dok su se vraćale iz posjeta zatvoru u kojima su bili njihovi muževi. Sve tri sestre su zadavljene, a tijela su pronađena polomljenih kostiju. Vijesti o njihovom ubistvu šokirale su javnost. Sestre Mirabal postale su simbolom nacionalnog i feminističkog otpora, a 1999. godine Ujedinjeni narodi su i službeno potvrdili 25. studeni kao Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama (vidi više na: <https://mup.gov.hr/policijske-uprave/medjunarodni-dan-borbe-protiv-nasilja-nad-zenama-143039/140456>)

Brojčani podaci za sve oblike nasilje, uključujući i proganjanje, dostižu čak 45%. Većinu nasilnih radnji koje ulaze u nevedenu statistiku činili su muškarci koji se nalaze u neposrednom društvenom okruženju žena žrtava nasilja, nerjetko njihovi partneri ili bivši partneri. Takođe, zabrinjavajući je podatak da je između 12% i 15% svih žena doživjelo ili bilo svjedok zlostavljanja u porodici nakon 16. godine života¹⁵².

Postoji nekoliko ključnih međunarodnih standarda kada je u pitanju eliminisanje svih oblika nasilja nad ženama, odnosno rodno zasnovanog nasilja nad ženama kao oblika diskriminacije nad ženama. Ujedinjene nacije su 1979. godine donijele Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) koja kroz 30 članova definiše šta predstavlja diskriminacija žena i postavlja agendu za nacionalnu akciju za okončanje takve diskriminacije. U ovoj Konvenciji se diskriminacija žena definiše kao svako razlikovanje, isključenje ili ograničenje žena na osnovu pola koje ima za posljedicu ili svrhu narušavanja ili poništavanja priznanja, uživanja ili ostvarivanja žena, bez obzira na njihov bračni status, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, kulturnoj, građanskoj ili bilo kojoj drugoj oblasti¹⁵³. Prihvatanjem ove Konvencije, države članice se obavezuju da će preduzeti niz mjera za okončanje diskriminacije žena u svim oblicima, uključujući: a) da u svoj pravni sistem ugrade princip ravnopravnosti muškaraca i žena, ukinu sve diskriminatorne zakone i donesu odgovarajuće zakone koji zabranjuju diskriminaciju žena; b) osnivanje tribunala i drugih javnih institucija kako bi se osigurala efikasna zaštita žena od diskriminacije; c) da obezbjede eliminaciju svih akata diskriminacije žena od strane osoba, organizacija ili preduzeća. Dalje, Konvencija pruža osnovu za ostvarivanje jednakosti između žena i muškaraca kroz osiguravanje jednakog pristupa i jednakih mogućnosti ženama u političkom i javnom životu (uključujući pravo da glasaju i da budu birane na izborima), u obrazovanju, zdravlju i zapošljavanju. Države članice su saglasne da preduzmu sve odgovarajuće mjere, uključujući zakone i privremene posebne mjere, kako bi žene mogle da uživaju sva svoja ljudska prava i osnovne slobode. Konvencija je jedini ugovor o ljudskim pravima koji afirmiše reproduktivna prava žena i usmjerena je na kulturu i tradiciju kao uticajne sile koje oblikuju rodne uloge i porodične odnose. Takođe, ovaj ugovor potvrđuje prava žena da steknu, promjene ili zadrže svoje državljanstvo i državljanstvo svoje djece. Države članice su takođe saglasne da preduzmu odgovarajuće mjere protiv svih oblika trgovine žena i eksploatacije žena. Zemlje koje su ratifikovale ili pristupile Konvenciji su pravno obavezne da njene odredbe sprovode u praksi, kao i da podnose nacionalne izvještaje, najmanje svake četiri godine o mjerama koje su preduzeli da bi ispunili svoje ugovorne obaveze.

Nakon Konvencije donesen je i Opcioni protokol Konvencije (1999) kao i Opšta preporuka br.19 Komiteta za eliminisanje svih oblika diskriminacije žena (Komiteta CEDAW). Ovim dokumentima Generalna skupština Ujedinjenih nacija je postavila temelje međunarodne borbe protiv nasilja nad ženama. Pekinška deklaracija i Platforma za akciju iz 1995. godine identifikovale su suzbijanje nasilja nad ženama kao strateški cilj unutar ostalih obaveza u oblasti rodne ravnopravnosti. Generalni sekretar UN je 2006.godine objavio detaljnu studiju o svim oblicima nasilja nad ženama u kojoj je identifikovao međunarodne zakonske okvire koji se odnose na nasilje nad ženama i prikupio podatke o dobrim praksama koje su pokazale uspjeh u rješavanju ovog globalnog problema.

Drugi ključan međunarodni standard u borbi protiv nasilja nad ženama je Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, poznatija kao Istambulska konvencija. Navedena Konvencija je stupila na snagu u avgustu 2014. godine, a Turska je bila prva država koja je ratifikovala Istambulsku konvenciju. Bosna i Hercegovina je istu ratifikovala 7. novembra 2013. godine, čime je ova država postala šesta zemlja članica Savjeta Evrope koja je ratifikovala ovu Konvenciju. U prvom poglavlju navedene konvencije, pored definicije, oblasti primjene, opštih obaveza i osnovnih prava, navedeni su i ciljevi Istambulske konvencije, a to su:

¹⁵² Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici sa Obrazloženjem (CAHVIO), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Sarajevo, 2011.godina, str.29.

¹⁵³ <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

zaštita žena od svih vidova nasilja i sprječavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici; doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i promovisanje suštinske jednakosti između žena i muškaraca, uključujući i osnaženje žena; izrada sveobuhvatnog okvira, politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtavama nasilja nad ženama i nasilja u porodici; unapređenje međunarodne saradnje u pogledu eliminisanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici; pružanje podrške i pomoći organizacijama i organima unutrašnjih poslova u djelotvornoj saradnji da bi se usvojio obuhvatni pristup eliminisanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Veoma je bitno naglasiti da Konvencija članom 4. propisuje da su države članice obavezne preduzeti sve neophodne zakonske i druge mjere u cilju unapređenja i zaštite prava svakog pojedinca, posebno žena, na način koji će omogućiti da svaki pojedinac živi slobodno od nasilja kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi života. Navedeno dalje podrazumjeva da su članice obavezne da osude svaki oblik diskriminacije nad ženama, kao i da, u najkraćem mogućem vremenu, preduzmu sve neophodne zakonske i druge mjere u cilju sprječavanja diskriminacije nad ženama¹⁵⁴. Poglavlje V ove Konvencije odnosi se materijalno krivično pravo a poglavlje VI na istragu, sudski postupak, proceduralno pravo i zaštitne mjere, a domaći pravni okvir u Bosni i Hercegovini se najvećim djelom u ovoj oblasti prilagođavao u ovom dijelu što će biti i djelimično analizirano u narednom dijelu teksta.

Istambulska konvencija u članu 3. definiše da nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i da se odnosi na sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode, odnosno mogu da odvedu, do fizičke, seksualne, psihičke i ekonomske povrede ili patnje za ženu, obuhvatajući pretnje takvim djelima, prinudu kao arbitrarno lišavanje slobode u javnosti ili privatnom životu. U istom članu takođe definiše rodno zasnovano nasilje nad ženama kao nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno nasilje koje nesrazmjerno utiče na žene. Ono što je veoma bitno naglasiti je da je ovom Konvencijom zaštita od različitih oblika nasilja pomjerena i na djevojke ispod 18 godina života.

Domaći pravni okvir

Kada je u pitanju domaće zakonodavstvo, u velikom dijelu ono je usklađeno sa prethodno navedenim međunarodnim pravnim mehanizmima iz ove oblasti a sve u cilju borbe protiv nasilja nad ženama, zatim krivičnog procesuiranja učinilaca ove vrste krivičnih djela i zaštite žena žrtava svih oblika nasilja. Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta obezbjediti najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, odnosno da se prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, te da ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima¹⁵⁵. Savjet Evrope se u preambuli Istambulske konvencije poziva na Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i na brojne druge međunarodne protokole i mehanizme.

U Republici Srpskoj borba protiv nasilja nad ženama ima, prije svega, svoj osnov u Ustavu Republike Srpske (u daljem tekstu Ustav RS) i kao takav predstavlja oblik kršenja ljudskih prava. Građani Republike Srpske su, u skladu sa odredbama Ustava RS, ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, odnosno jednaki pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu bez obzira na rasu, pol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovjest, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo lično svojstvo¹⁵⁶. Dalje, Ustav RS garantuje,

¹⁵⁴ V.Ikanović, T.Marić, Usaglašavanje domaćeg krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Zbornik radova „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske Unije – Stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih“, Istraživački centar Banja Luka, Banja Luka, 2020.godina, str.74-92

¹⁵⁵ Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Službeni glasnik BiH, broj:25/2009-Amndman I, član 2.

¹⁵⁶ Ustav Republike Srpske, šesto izdanje, Banja Luka, januar, 2005.godina, član 10.

prije svega, neprikosновенost čovjekog života, nepovredivost slobode i lične bezbjednosti čovjeka, kao i nepovredivost ljudskog dostojanstva, tjelesnog i duhovnog integriteta, čovjekove privatnosti i ličnog, odnosno porodičnog života. U tom smislu, niko ne smije biti podvrgnut mučenju, svirepom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.¹⁵⁷ Pored toga, Ustavom je utvrđeno da porodica, majka i dijete imaju posebnu zaštitu.¹⁵⁸ Navedene Ustavne odredbe garantuju i štite prava žena kao ravnopravnih članova društva i zabranjuju diskriminaciju žena. Osim Ustava, Republika Srpska je usvojila određen set zakona čijim odredbama se postigao veliki pomak u pravcu realizacije rodne ravnopravnosti, u smislu usaglašavanja domaćeg pravnog sistema sa odredbama Istambulske konvencije. Najbitniji zakon u ovoj oblasti je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici¹⁵⁹ kojim je realizovana jedan od najbitnijih strateških aktivnosti u cilju zaštite od nasilja u porodice ali i zaštite žena žrtava nasilja u porodici. Takođe učinjene su značajne korekcije u Krivičnom zakoniku Republike Srpske (u daljem tekstu KZRS) kojim su po prvi put inkriminisane određene radnje nasilja, kojima su najčešće ugrožene žene, u smislu navedenih međunarodnih standarda. Jedna od veoma bitnih prekretnica je donošenje određenih zakonskih normi 2019.godine, kao momenat kada je zakonodavac prepoznao da zaštitu žrtva nasilja (u 95% slučajeva su to žene) treba podići na viši nivo pa je ukinuta mogućnost prekršajnog postupanja u predmetima nasilja u porodici koje se do tada moglo procesurati i kao prekršaj i kao krivično djelo.

U KZRS koji je trenutno na snazi, u grupi Krivičnih djela protiv braka i porodice, članom 190. je propisano krivično djelo Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici. Ovom odredbom propisan je osnovni i kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela a za učinioce istih zakon je predvidio novčanu kaznu ili kaznu zatvora. U smislu navedenog, zakonodavac je predvidio novčanu kaznu ili kaznu zatvora do tri godne za učinioce za koje se utvrdi da su primjenom nasilja ili prijetnjom ostvarili napad na život ili tijelo, odnosno drskim ponašanjem ugrozili spokojstvo, tjelesni integritet ili duševno zdravlje člana svoje porodice ili porodične zajednice i time doveli do povrede njegovog fizičkog ili psihičkog integriteta. Osim navedenog osnovnog oblika krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, zakonom je, u istoj odredbi, propisana kazna zatvora od 6 (šest) mjeseci do 5 (pet) godina za one učinioce za koje se utvrdi da su prilikom preduzimanja radnji nasilja u porodici koristili oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo pogodno da teško poređi tijelo ili naruši zdravlje žrtve. Ukoliko, usljed prethodno navedenih radnji, nastupi smrt člana porodice ili porodične zajednice, učinilac se može kazniti zakonom zatvora u rasponu od 3 (tri) do 15 godina. Ako je, usljed radnji nasilja u porodici nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ili su djela učinjena prema djetetu ili u prisustvu djeteta, učinilac se može kazniti kaznom zatvora od 2 (dvije) do 10 (deset) godina¹⁶⁰. Osim navedenog, KZRS u posebnom dijelu, propisuje i definiše niz krivičnih djela protiv života i tijela kojima se štiti fizički i psihički integritet, krivična djela protiv polnog integriteta (sa posebnim akcentom na krivična djela protiv zlostavljanja i iskorištavanja djece) kojima se štiti seksualni integritet, kao i druga krivična djela protiv braka i porodice. U praksi su žene mnogo češće žrtve ovih krivičnih djela u odnosu na muškarce.

Kada je u pitanju inkriminacija radnji nasilja nad ženama u KZRS koja je usklađena sa Istambulskom konvencijom, potrebno je navesti sledeće:

a) *Psihičko nasilje*, u kontekstu člana 33. Konvencije, u Republici Srpskoj još uvijek nije propisano kao samostalno krivično djelo, ali je sasvim jasno regulisano u okviru radnje krivičnog djela Nasilja u porodici. Kao što je to već prethodno navedeno, KZRS „povredu psihičkog integriteta“ propisuje u

¹⁵⁷ *Ibid*, član 12-17.

¹⁵⁸ *Ibid*, član 36.

¹⁵⁹ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 i 84/2019

¹⁶⁰ Krivični zakonik RS, Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021, 73/2023 i Sl.gl.BiH br.9/2024 – Odluka US BiH

okviru osnovnog oblik krivičnog djela „Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici“. Naime, navedenom odredbom zakonodavac je jasno apostrofirao da je sasvim dovoljno da dođe do povrede psihičkog integriteta, odnosno ugrožavanja spokojstva i duševnog zdravlja kako bi se ostvarilo biće ovog krivičnog djela;

b) *Proganjanje*, na način kako je to propisano članom 34. Istambulske konvencije, zakonska regulativa u Republici Srpskoj prepoznaje kao krivično djelo „Proganjanje“. KZRS je normirao biće ovog krivičnog djela, s tim da se stav 2. konkretne zakonske odredbe odnosi iskučivo na članove porodice. Radnja izvršenja je višestruko alternativno određena kao: a) praćenje i uhođenje. Bitno je da se ove radnje preduzimaju na određeni način: uporno i duževremeno, b) nastojanje uspostavljanja – pokušaj dolaženja u kontakt i uspostavljanje kontakta sa drugim licem pod uslovom da je taj kontakt "neželjen" sa strane pasivnog subjekta i v) izazivanje promjene životnih navika, tjeskobe ili straha kod drugog lica za vlastitu sigurnost ili sigurnosti njemu bliskih lica. Ovdje se radi o posljedičnoj dispoziciji što znači da je radnja izvršenja u ovom slučaju svaka djelatnost koja je po prirodi i karakteru podobna, odnosno dovoljna da dovede do zakonom predviđene posljedice na bilo koji drugi način. Izvršilac djela može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj¹⁶¹;

c) *Fizičko nasilje*, kako je utvrđeno članom 35. Istambulske konvencije, inkriminisano je u skladu sa KZRS propisivanjem krivičnog djela „Nasilje u porodici“ gdje se jasno propisuje da se nasilje u porodici vrši primjenom nasilja, kao i prijetnjom da će se napasti na život ili tijelo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem kojim se ugrožava tjelesni integritet člana porodice ili porodične zajednice, čime se dovodi do povrede njegovog fizičkog integriteta. Osim osnovnog oblika, KZRS propisuje kvalifikovane oblike ovog krivičnog djela za koje su predviđene strožije sankcije, posebno ukoliko je prilikom izvršenja radnji nasilja korišteno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo pogodno da se tijelo teško povredi ili naruši zdravlje, odnosno ukoliko su radnje fizičkog nasilja učinjena prema djetetu ili u prisustvu djeteta. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS, fizičko nasilje ne normira kao prekršaj, što znači da isti ne propisuje radnje nasilja koje imaju karakter fizičkog nasilja. S tim u vezi treba podsjetiti da se ovim zakonom regulišu radnje nasilja koje imaju karakter prekršaja, pod kojima se ne mogu podrazumjevati radnje koje su dovele do povrede fizičkog integriteta osobe žrtve¹⁶²;

d) *Seksualno nasilje*, uključujući silovanje, u smislu člana 36. Istambulske konvencije, inkriminisano je u KZRS u glavi XIV „Krivična djela protiv polnog integriteta“ kao krivično djelo „Silovanje“ ali ono nije u potpunosti usaglašeno sa duhom Istambulske konvencije. Krivičnim zakonikom je propisano da ko drugog prinudi na obljubu ili s njom izjednačenu polnu radnju upotrebom sile ili prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica, kazniće se kaznom zatvora u rasponu od 3 (tri) do 10 (deset) godina¹⁶³. Dok Istambulska konvencija u članu 36. kada je u pitanju seksualno nasilje, uključujući silovanje navodi:

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da sledeći vidovi namjernog ponašanja budu inkriminirani: a) vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne prirode na tijelu drugog lica bez njenog/njegovog pristanka, korišćenjem bilo kojeg dijela tijela odnosno predmeta; b) druge seksualne radnje s licem bez njenog/njegovog pristanka; c) navođenje drugog lica na pokušaj seksualnih radnji s trećim licem bez njenog/njegovog pristanka.

2. Pristanak mora biti dobrovoljan ishod slobodne volje lica prema procjeni u kontekstu datih okolnosti.

¹⁶¹ D.Jovašević, L.J.Mitrović, V.Ikanović, Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Banja Luka, 2017.godina, str 304.

¹⁶² V.Ikanović, T.Marić, Usaglašavanje domaćeg krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Zbornik radova „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske Unije – Stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih“, Istraživački centar Banja Luka, Banja Luka, 2020.godina, str.74-92

¹⁶³ Krivični zakonik Republike Srpske, član ...

3. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se odredbe iz stava 1. takođe primjenjuju na djela počinjena nad bivšim odnosno sadašnjim supružnicima odnosno partnerima u skladu sa međunarodnim pravom¹⁶⁴;

e) *Prinudni brak*, kako je predviđeno članom 37. Istambulske konvencije, je u KZRS propisan kao krivično djelo „Prinudno zaključenje braka“ za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do 3 (tri) godine. Izvršiocem ovog krivičnog djela smatraće se lice koje upotrebom sile ili prijetnje prinudi drugo lice da zaključi brak. Ista zakonska odredba propisuje da se lice koje, u cilju zaključenja prinudnog braka, drugo lice odvede u inostranstvo ili ga u istom cilju navede da ode u inostranstvo, može kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do 2 (dvije) godine¹⁶⁵. Član 37. Istambulske konvencije za Prinudni brak definiše sledeće:

„1. Članice će preduzeti neohodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da namjerno prisiljavanje odraslog lica odnosno djeteta da stupi u brak bude inkriminisano.

2. Članice će preduzeti neohodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da namjerno namamljivanje odraslog lica odnosno djeteta na teritoriju članice odnosno države koja nije njena/njegova država prebivališta s ciljem prinude tog odraslog odnosno djeteta da stupi u brak bude inkriminisano.“¹⁶⁶,

f) *Sakaćenje ženskih polnih organa*, u smislu člana 38. Istambulske konvencije je propisano na sledeći način: „Članice će preduzeti neohodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se sledeći vidovi namjernog ponašanja inkriminiraju: a) obrezivanje, infibulacija odnosno bilo kakvo drugo sakaćenje cijelihodnosno bilo kojeg dijela malih i velikih usmina odnosno klitorisa kod žene; b) prinuda i navođenje žene da se podvrgne nekoj od radnji navedenih pod tačkom a; c) podsticanje, prinuda odnosno navođenje djevojčice na neku od radnji navedenih pod tačkom a“¹⁶⁷.

KZRS inkriminiše članom 133. u grupi „Krivičnih djela protiv života i tijela“ kao krivično djelo pod nazivom Genitalno sakaćenje žena. Zakonodavac je popisao da je za počinitelja koji ženskom licu potpuno ili djelimično ukloni ili trajno promijeni spoljne dijelove polnog organa zapriječena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) mjeseci do 5 (pet) godina Navođenje ženskog lica da se podvrgne prethodno navedenim radnjama kazniće se kaznom zatvora do 3 (tri) godine. U skladu sa navedenom odredbom, jasno je da je objekat zaštite polni integritet ženskog lica¹⁶⁸. Uvođenje ovog krivičnog djela u naše zakonodavstvo izazvalo je brojne reakcije domaćim naučnim teoretičara ali i praktičara iz sudske prakse, jer je ovo pojava koja nije prikladna većem dijelu društva i tradiciji;

g) *Prisilni abortus*, kako je predviđeno članom 39a. Istambulske konvencije, kao krivično djelo ne postoji pod ovim nazivom u KZRS, ali je u okviru grupe „Krivičnih djela protiv života i tijela“ propisano krivično djelo „Protivpravni prekid trudnoće“¹⁶⁹. Definija krivične radnje iz stava 3. ove zakonske odredbe omogućuje dovođenje iste sa krivičnim djelom Prisilni abortus.

¹⁶⁴ Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik BiH- Međunarodni ugovori, broj 19/13

¹⁶⁵ Krivični zakonik Republike Srpske, član 183.

¹⁶⁶ Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik BiH- Međunarodni ugovori, broj 19/13, član 37.

¹⁶⁷ Krivični zakonik Republike Srpske, član 133.

¹⁶⁸ Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik BiH- Međunarodni ugovori, broj 19/13, član 38.

¹⁶⁹ Navedeni stav člana 130. propisuje da ...”Ko trudnoj ženi, bez njenog pristanka, a ako je mlađa od 16 godina i bez pismene saglasnosti njenog roditelja, usvojioca ili staraoca, izvrši ili započne da vrši prekid trudnoće, kazniće se kaznom zatvora od 3 (tri) do 8 (osam) godina. Ukoliko nastupi smrt, teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ženskog lica nad kojim je vršen protivpravni prekid trudnoće, zakon je predvidio kaznu zatvora od 3 (tri) do 12 (dvanaest) godina”, Krivični zakonik Republike Srpske, član 130

h) *Seksualno uznemiravanje*, u smislu člana 40. Istambulske konvencije, domaće krivično zakonodavstvo propisuje kao krivično djelo „Polno uznemiravanje“. Zakonodavac je pod polnim uznemiravanjem normirao svako verbalno, neverbalno ili fizički neželjeno ponašanje polne prirode koje ima za cilj povredu dostojanstva lica u sferi polnog života, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljstvo, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Kazna zatvora do 2 (dvije) godine se može izreći izvršiocu za kojeg se utvrdi da je polno uznemiravao drugo lice koje se prema njemu nalazilo u odnosu podređenosti ili zavisnosti ili koje je posebno ranjivo zbog uzrasta, bolesti, invaliditeta, zavisnosti, trudnoće, teške tjelesne ili duševne smetnje¹⁷⁰. U vezi sa prethodno navedenim, svakako treba spomenuti i Zakon o radu Republike Srpske koji zabranjuje seksualno uznemiravanje na radu ili u vezi sa radom što se smatra težom povredom radnih obaveza. U skladu sa navedenim zakonskim tekstom, seksualno uznemiravanje se definiše kao svako verbalno ili fizičko ponašanje koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica koje traži zaposlenje, kao i radnika u sferi polnog života, a koje izaziva strah ili stvara ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, Navedeni zakon nalaže obavezu poslodavcu preduzimanje efikasnim mjera s ciljem sprečavanja seksualnog uznemiravanja, a jedna od težih mjera je jednostrani prekid ugovora o radu od strane poslodavca sa radnikom za kojeg se utvrdi da je izvršio radnju ove vrste uznemiravanja;

Istambulske konvencije je članom 41. obavezala države članice da utvrde kao krivično djelo pomaganje ili podsticaj, odnosno pokušaj sledećih krivičnih djela: psihičko nasilje, uhođenje, fizičko nasilje, seksualno nasilje kao i sva do sada nabrojana krivična djela iz konvencije. Domaće krivično zakonodavstvo je u glavi III KZRS „Krivično djelo i krivična odgovornost“ normiralo, odnosno definisalo „Saučesništvo u krivičnom djelu“ kroz tri člana: Saizvršilaštvo (član 37.), Podstrekavanje (član 38.) i Pomaganje (član 39). Ovdje se radi o opštim krivičnim institutima koji se primjenjuju na sva krivična djela koja su propisana ovim krivičnim zakonskim tekstom, pa samim tim i na krivična djela koja su navedena u konvenciji. Dalje, neprihvatljiva opravdanja za krivična djela, uključujući i djela počinjena u ime tzv.časti, u smislu člana 42. Istambulske konvencije su definisana na sledeći način: „1.Članice će preduzeti neohodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se krivičnim postupcima pokrenutim na osnovu svakog djela nasilja obuhvaćenog Konvencijom, kultura, običaji, religija, tradicija odnosno tzv.čast ne smatraju opravdanjem za takva djela. Tu spadaju posebne tvrdnje da je žrtva prekršila kulturne, vjerske, društvene ili tradicionalne norme odnosno običaje prikladnog ponašanja.

2. Članice će preduzeti neohodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se nijednom licu koje nagovara dijete da učini bilo koje djelo navedeno u stavu 1. ne umanjiti krivična odgovornost za počinjena djela.“

Naime, domaći pravni okvir u Republici Srpskoj, podrazumjevajući zakonske propise iz krivične oblasti i Zakon o zaštiti nasilja u porodici, ne sadrže ni jednu posebnu zakonsku odredbu čiji bi se smisao, u bilo kojem kontekstu, moga iskoristi kao bilo kakva vrsta opravdanja za vršenje nasilja nad ženama. To dalje znači, da zakonodavac ne ostavlja prostor da kultura, običaji, religija, tradicija ili tzv.čast, kao i bilo koji drugi lični razlozi mogu biti opravdanje ili olakšavajuća okolnost koja bi uticala na smanjenu krivičnu ili prekršajnu odgovornost počinioca nasilja nad ženama. Što se tiče stava 2. navedenog člana konvencije, domaće zakonodavstvo ni u jednom dijelu ne tretira krivičnu odgovornost lica koje nagovara dijete da učini bilo koje od prethodno navedenih djela nasilja nad ženama i nasilja u porodici, odnosno ne sadrži konkretne odredbe koje bi se neposredno doticale ove tematike¹⁷¹.

¹⁷⁰ V.Ikanović, T.Marić, Usaglašavanje domaćeg krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Zbornik radova „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske Unije – Stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih“, Istraživački centar Banja Luka, Banja Luka, 2020.godina, str.74-92

¹⁷¹ N. Petrić, Osnovna studija – Analiza usklađenosti zakonodavstva i javnih politika u Bosni i Hercegovini sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Banja Luka, 2015. godina, str 100.

Zaključak

Bosna i Hercegovina se ratifikacijom Istambulske konvencije posebno obavezala za borbu protiv nasilja na ženama i djevojčicama. Iako je država, uključujući aktivnosti na nivou oba entiteta i Brčko Distrikta, razvila solidan zakonodavni okvir kao pretpostavku za rješavanje nasilja nad ženama i utemeljila svoje politike na principima rodne repespektive, poštovanja ljudskih prava i antidiskriminacije u oblastima građanskog i krivičnog prava, GREVIO Izvještaj o polaznoj procjeni o provedbi Isambulske konvencije za BiH iz 2022.godine naglašava potrebu da se dodatno radi na svim oblicima nasilja nad ženama a ne samo na oblicima nasilja koji se dešavaju u porodici. Ovdje je, prije svega fokus na potrebi ulaganja dodatnim napora i angažmana na rješavanju nedostataka u pravnim okvirima kada je u pitanju seksualno nasilja i digitalna sfera nasilja nad ženama. Konkretnom kada je u pitanju seksualno nasilje, kroz različite projekte se podržavaju i potenciraju aktivnosti, istovremeno podiže svijet o neophodnosti uvođenja „pristanaka“ u zakonsku normu KD Silovanja. Veoma je bitno naglasiti da je Krivični zakon Brčko Distrikta već noveliran u ovom dijelu i da je to prvi put da je u Bosni i Hercegovini tzv. „pristanak“ inkorporiran u dio krivičnog zakonodavstva na način kako to predviđa Istambulska konvencija. U entiteima još uvijek nisu učinjene ovakve aktivnosti. Kada je u pitanju Republika Srpska, prehodnom analizom koja je obuhvatila usaglašenost Krivičnog zakonika Republike Srpske sa poglavljem V Istambulske konvencije, moglo bi se zaključiti da je pozitivno zakonodavstvo, posebno kada je u pitanju krivično zakonodavstvo, u najvećem dijelu usklađeno sa principima Istambulske konvencije. Zakonodavac u Republici Srpskoj se opredjelio za nultu stopu nasilja, posebno nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koje je usko povezano, što pokazuju tendencije da se konstatno se radi na unapređenju zakonskih rješenja i normativnih okvira kako bi u praksi ono bilo spriječeno i u što većoj mjeri zaustavljeno. GREVIO Izvještaj o polaznoj procjeni o provedbi Isambulske konvencije za BiH iz 2022.godine je posebno prepoznao i pohvalio sve napore ovog entiteta, ali je preporuka GREVIO Komitet da se radi na novelaciji krivičnog zakonodavstva u smislu seksualnog i digitalnog nasilja nad ženama i djevojčicama.

Literatura:

- Ikanović V., Marić T., Usaglašavanje domaćeg krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Zbornik radova „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske Unije – Stanje u Bosni i Hercegovini i iskustva drugih“, Istraživački centar Banja Luka, Banja Luka, 2020.godina
- Jovašević D., Mitrović LJ., Ikanović V., Komentar Kirivčnog zakonika Republike Srpske, Banja Luka, 2017.godina
- Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici sa Obrazloženjem (CAHVIO), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Sarajevo, 2011.godina
- Petrić N., Osnovna studija – Analiza usklađenosti zakonodavstva i javnih politika u Bosni i Hercegovini sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Banja Luka, 2015. Godina

Zakonski okvir

- Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
 Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)
 Ustav Bosne i Hercegovine
 Ustav Republike Srpske
 Krivični zakonik Republike Srpske
 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske

**CHALLENGES AND NEW PRACTICES IN CONTROL
VIOLENCE AGAINST WOMEN**

Abstract: *In the course of the last decade, violence in partner relationships and violence against women are current topics that fill the media space every day and as such, they are very forcefully imposed as a difficult challenge facing society as a whole. Violence in this segment, with all its elements and characteristics, under the influence of various exogenous processes, represents a violation of fundamental human rights to life, safety and dignity. This is precisely why the protection of the physical and psychological integrity of women is the focus of numerous international documents and international standards that aim to combat this problem through systemic changes. The effort to point out the complexity of partner violence in modern society is very important due to the increasing prevalence and new forms of this type of violence. Although numerous activities have already been initiated in terms of the adoption of various legal and normative solutions, framework strategies and action plans, the situation on the ground is still very alarming in such a way that the real problems faced by women and girls, who have suffered some form of violence, are still always in a significant percentage remain unresolved in many significant segments of their lives.*

Key words: *partner violence, women victims of violence, sexual violence, digital violence, suppression of violence against women.*